

Varkens met gouden staarten

Het verhaal van Gerard Leffers, de man achter HR 18 januari 1991, AB 1991, 241, m.nt. Van der Burg (Leffers/Staat)

Michiel Tjepkema¹

Het is een mooie, zonnige vrijdagochtend in februari als uw AB-correspondent het erf betreedt van de familie Leffers. Hier, in het dorpje Uffelte in zuid-Drenthe, heeft de familie sinds jaar en dag de biologische zoogkoeienhouderij De Horsten. In twee gigantische stallen houdt zij sinds 1999 ruim tweehonderd Oostenrijkse Simmenthalrundersen. Gerrie Leffers geeft tegenwoordig leiding aan het bedrijf, maar het is de trieste geschiedenis rond zijn vader, Gerard Leffers, die hier centraal staat. De krantenknipsels over de gebeurtenissen van eind jaren 80 heeft hij keurig in een school-schriftje bewaard, net als een uit 1992 daterende brief van zijn advocaat Vermeulen, die afsluit met de volgende woorden:

¹ mr. dr. M.K.G. Tjepkema is universitair hoofddocent staats- en bestuursrecht Universiteit Leiden.

"Ik wens u allen veel sterkte en zal gaarne – voorzover in mijn vermogen – alle activiteiten ondersteunen, die leiden tot een rechtvaardige en billijke schadevergoeding, die U in alle opzichten verdient."

Kort daarvoor, op 18 januari 1991, had de Hoge Raad het arrest gewezen dat voor Leffers een nog zo hoopgevend uitkomst had gehad. De Hoge Raad oordeelde immers dat de Staat, die van de ene op de andere dag een regeling had uitgevaardigd die voor Leffers het eind van zijn bedrijf betekende, aan Leffers een vergoeding verschuldigd was. De 'rechtvaardige en billijke' vergoeding is er echter nooit gekomen, en dat heeft van Leffers een verbitterde man gemaakt. Vrijwel elke dag denkt hij nog aan de manier waarop het handelen van de Staat een einde maakte aan zijn bedrijf.

Schillenboer

Leffers' bestaan als agrariër begint in 1956, als hij samen met zijn vader een varkenshouderij begint. Het is de tijd dat de schillenboer nog langs de huizen rijdt, want de restanten van groenten en brood doen het prima als veevoer. Vader en zoon richten hun bedrijf ook geheel in op de vervoeding van varkens met deze 'swill', die ze betrekken van twee nabijgelegen kazernes en een ziekenhuis. Het gaat de familie jarenlang voor de wind, mede door de ruime marges die ze aan de swill weten over te houden. Ze krijgen van de leveranciers zelfs geld toe om de swill op te halen en te verwerken. Op een zeker moment vervoert Leffers gemiddeld vierduizend kilo swill per dag naar zijn bedrijf. De varkens eten er goed van: waar ze meestal met een kilo of honderd rijp zijn voor de slacht, groeien de varkens van Leffers uit tot wel honderdvijftig kilo. "Mensen zeiden tegen me: 'Gerard, jij hebt varkens met gouden staarten.' Er gingen zúlke pannen met snert en nasi op zaterdag naar de voetbalclub, allemaal gevuld met het varkensvlees van onze veehouderij."

In maart 1986 slaat het noodlot echter toe. Op een varkensbedrijf in Zoetermeer wordt de zeer besmettelijke Afrikaanse varkenspest geconstateerd. Het is nooit bewezen dat swill hiervan de bron zou zijn, en ook bij Leffers' eigen varkens is de ziekte nooit vastgesteld. De minister neemt echter het zekere voor het onzekere en vaardigt de *Regeling verbod voedsel- en slachtafval (varkens)* uit, die swillvervoeding verbiedt. De datum van 7 april 1986, toen Leffers via het NOS-journaal de inwerkingtreding van de regeling moest vernemen, staat nog in zijn geheugen gegrift. Verbijssterd nam Leffers kennis van de regeling, die slechts voorzag in een compensatie voor de nutteloos geworden kookketels, waarin de swill moest worden gekookt om de bacteriën te doden. Staatssecretaris Ploeg voelt niets voor een vergoeding van overige bedrijfsschade, die juist in Leffers' geval groot was. Speciale trekkers, die hij had aangeschaft om de grote hoeveelheden swill te kunnen vervoeren, waren in één klap waardeloos. De overeenkomsten met de leveranciers van swill moesten worden opgezegd. Mogelijkheden om op een andere wijze van bedrijfsvoering over te schakelen waren er feitelijk niet. Het bedrijf heeft in de tijd dat de pest uitbreekt 500 varkens, die Leffers een jaarinkomen van 50.000 gulden opleveren. Om met een nieuwe, duurdere wijze van vervoeding rendabel te zijn zou hij 1200 varkens moeten houden. Nog afgezien van de hoge kosten om dit te financieren staat de Hinderwet aan een

dergelijke uitbreiding in de weg. Het enige wat erop zit is zijn bedrijf liquideren. Op het dieptepunt van deze crisis kampt de familie met een schuld van fl 500.000 en moet zij een zomerhuisje betrekken om daar verder te leven van de bijstand en donaties van de kerkvoogdij.

De jeugd van zoon Gerrie is er danig door getekend. Hij was het die in de jaren dat het nog allemaal goed ging vanuit school altijd eerst de etensresten in de melk moest koken om het voor vervoeding geschikt te maken. Geen leuke klus, en dat dag in, dag uit. En toen het swillbedrijf was opgehouden te bestaan, was er nergens geld voor. Niet voor vakanties, niet voor uitgaan, niet voor wat dan ook. "Verkoop maar een koe", zeiden zijn vrienden tegen hem als hij weer eens moest afhaken voor een avondje uit. Vader Gerard wordt nog steeds emotioneel als hij vertelt hoe personeel van de Rabobank hem voorstelde om zich failliet te laten verklaren. Gerrie ging daar dwars voorliggen en licht nu toe waarom: "Dat nooit, dat tekent je voor je leven. Dan zou het altijd geweest zijn van 'Dat is Leffers, die is nog failliet verklaard.'" Het is typerend voor het gezin Leffers, dat ondanks alle ellende strijdbaar is gebleven.

Terwijl de familie haar uiterste beste doet om het hoofd boven water te houden, loopt in Den Haag nog een procedure bij de rechtbank om de omvang van de schadevergoeding vast te stellen. Daar komt Leffers van een koude kermis thuis. Als voorwaarde om voor een compensatie in aanmerking te komen had de Hoge Raad gesteld dat Leffers 'de maatregelen die tevoren waren voorgeschreven om besmetting met ziekten te voorkomen stipt heeft nageleefd'. In de procedure over de omvang van de aansprakelijkheid brengt de landsadvocaat echter een vonnis van kantonrechter te Meppel naar voren, waaruit bleek dat Leffers een berisping had gehad omdat op zijn terrein een keer ongekokte swill was aangetroffen. Hij had dat niet kunnen koken, zo zegt hij nu, omdat hij in afwachting was van een nieuwe gasbrander en de levering daarvan vertraging had opgelopen. De rechtbank Den Haag is echter onverbiddelijk: nu niet vaststond dat Leffers zich *altijd* aan de kookvoorschriften had gehouden, moet hem 100% eigen schuld worden aangerekend en komt hem geen recht op compensatie toe. Het is een heel bittere pil voor Leffers. Als voorman van de swillboeren had hij jarenlang de procedures gevoerd, mede omdat hij, anders zijn collega's, een rechtsbijstandverzekering had. Nu is de uitkomst dat veel van zijn collega's profiteren van compensaties, maar Leffers zelf achter het net vist. Het gebrek aan steun van zijn collega's – alleen collega Piet Meiland was nauw betrokken bij alle procedures – heeft hem geleerd dat je in deze wereld vooral moet zorgen dat je je eigen zaakjes op orde moet hebben. Leffers: "Van je collega's moet je het niet hebben, en van de overheid al helemaal niet."

Terug naar swill?

Er is in de jaren nadien nog meer tegenspoed. Door een onhandige manoeuvre met een kruiwagen breekt hij zijn knie, een longembolie kost hem bijna zijn leven en in 2006 overlijdt zijn vrouw Anneke, die door alle procedures heen altijd zijn steun en toeverlaat was gebleven. Toch weet hij eind jaren 90 ook de weg omhoog te vinden. Er meldt zich een agrarisch ondernemer die bereid is in Leffers' bedrijf te investeren

en hem te helpen zijn bedrijf weer op te bouwen. Sindsdien gaat het met het gezin weer beter. Het bedrijf profiteert van rijkssubsidies ten behoeve van een duurzame landbouw en met Staatsbosbeheer is tot 2035 een erfpachtovereenkomst voor het beweiden van de gronden gesloten. Het is hard werken, maar rondlopend in de stallen valt vast te stellen dat de runderen het goed doen en dat het gezin Leffers het bedrijf met veel liefde en passie voor dier en milieu uitoefent. Grote groepen Japanners zijn zelfs al op het bedrijf langs geweest om kennis te nemen van een ingenieus systeem waarmee de mest van de koeien via schuiven in bakken belandt, waarna zij wordt verzameld en doorverkocht.

In de agrarische vakbladen klinkt tegenwoordig weer de roep om terug te keren naar swillvervoeding, dat een milieuvriendelijk en duurzaam alternatief voor ander veevoer zou zijn. In Rotterdam is zelfs al een project geweest waarbij de schillenboer werd geherintroduceerd. Met name in wijken met veel moslims, die hun etensresten vanwege hun geloof vaak niet mogen weggooien maar moeten teruggeven aan de natuur, was dit een groot succes. Het confronteert Leffers met een geschiedenis die hij ook na al die jaren niet achter zich heeft kunnen laten. Terug naar de schillenboer, en misschien zelfs weer vervoeden met swill? Niet als het aan Leffers ligt. "Nooit meer swill. Nooit!"